

Ymateb ysgrifenedig gan Lywodraeth Cymru i adroddiad y Pwyllgor Llywodraeth Leol a Thai – Hawl i Dai Digonol

Hoffwn ddiolch i aelodau'r Pwyllgor Llywodraeth Leol a Thai, a phawb a dreuliodd amser i ddarparu tystiolaeth yn seiliedig ar eu profiad a'u harbenigedd, er mwyn llywio gwaith y Pwyllgor ar hawl i dai digonol.

Fel y nodir yn y Rhaglen Lywodraethu, mae Llywodraeth Cymru wedi ymrwymo i gyhoeddi 'Papur Gwyn i gynnwys cynigion ar gyfer yr hawl i dai digonol gan gynnwys rhenti teg a dulliau newydd o wneud cartrefi'n fforddiadwy i'r rhai ar incwm lleol.'

Nodir yr ymatebion manwl i argymhellion yr adroddiad isod:

Argymhelliad 1

Mae'r Pwyllgor yn argymhell:

Dylai Llywodraeth Cymru, fel rhan o'i phroses Ymgynghoriad Papur Gwyrdd, ystyried y dystiolaeth lafar ac ysgrifenedig a gyflwynwyd i ni mewn ymateb i'n hymchwiliad ar yr Hawl i Gael Tai Digonol.

Ymateb: Derbynn

Bydd Llywodraeth Cymru yn ystyried y dystiolaeth lafar ac ysgrifenedig a gyflwynwyd i'r Pwyllgor fel rhan o'r dadansoddiad o'r ymatebion i'r Ymgynghoriad Papur Gwyrdd. Mae nifer o'r rhai a roddodd dystiolaeth lafar i'r Pwyllgor hefyd yn gynrychiolwyr ar ein Grŵp Cynghori Rhanddeiliaid, ac mae eu barn a'u tystiolaeth wedi helpu i lywio'r gwaith o ddatblygu'r Papur Gwyrdd. Yn ogystal, mae llawer o'r rhai a roddodd dystiolaeth i'r Pwyllgor wedi nodi eu bod yn bwriadu ymateb yn ffurfiol i'r Ymgynghoriad Papur Gwyrdd cyn iddo gau ar 15 Medi.

Goblygiadau ariannol: Dim.

Argymhelliad 2

Mae'r Pwyllgor yn argymhell:

Dylai Llywodraeth Cymru roi ystyriaeth lawn i'r materion a nodir yn yr adroddiad hwn fel rhan o'i phrosesau Papur Gwyrdd a Gwyn

Ymateb: Derbynn

Mae Llywodraeth Cymru wedi ystyried y materion a nodwyd yn yr adroddiad a bydd yn ymateb iddynt fel rhan o ystyriaethau cyffredinol tystiolaeth yr ymgynghoriad ar y Papur Gwyrdd. Bydd tystiolaeth y Papur Gwyrdd, ynghyd â gwaith adroddiad y

Pwyllgor Llywodraeth Leol a'r Pwyllgor Tai ar dai digonol yn llywio datblygiad opsiynau i'w nodi ac ymgynghori arnynt yn y Papur Gwyn dilynol.

Goblygiadau ariannol: Dim.

Argymhelliad 3

Mae'r Pwyllgor yn argymhell:

Dylai Llywodraeth Cymru sicrhau bod grwpiau anabledd a chynrychiolwyr pobl hŷn yn cael eu cynrychioli ar grŵp cynghori rhanddeiliaid Llywodraeth Cymru

Ymateb: Derbyn mewn egwyddor

Bydd Llywodraeth Cymru yn parhau i ymgysylltu ag ystod eang o randdeiliaid fel rhan o ddatblygiad y gwaith hwn, gan gynnwys adolygu ac ehangu aelodaeth y Grŵp Cynghori ar Randdeiliaid fel y bo'n briodol.

Mae Llywodraeth Cymru wedi estyn gwahoddiad i ymuno â'r Grŵp Cynghori ar Randdeiliaid i Gomisiynydd Pobl Hŷn Cymru. Yn anffodus, oherwydd cyfyngiadau capasiti nid ydynt yn gallu ymuno â'r grŵp ar hyn o bryd. Rydym yn parhau i edrych ar gynrychiolaeth o grwpiau trydydd sector eraill, er mwyn sicrhau cynrychiolaeth briodol o farn pobl anabl a phobl hŷn. Byddwn hefyd yn cynnal sesiynau ymgynghori ar-lein wedi'u targedu, er enghraifft gweithdai gyda Tai Pawb a Gwasanaeth Cynghori Cyfranogol Tenantiaid (TPAS), er mwyn sicrhau amrywiaeth o safbwyntiau.

Efallai y bydd y Pwyllgor hefyd yn dymuno nodi ein bod wedi comisiynu Beaufort Research ym mis Mehefin, drwy eu Harolwg Omnibus, i gyfweld tenantiaid sy'n rhentu eiddo yng Nghymru i ddeall yn well faterion fforddiadwyedd ac addasrwydd ar draws gwahanol ranbarthau. Mae ymatebion wedi'u dadansoddi yn seiliedig ar radd gymdeithasol, oedran, rhyw, ethnigrwydd a/neu a oes gan denant salwch, problem iechyd neu anabledd sy'n eu cyfyngu.

Goblygiadau ariannol: Dim

Argymhelliad 4

Mae'r Pwyllgor yn argymhell:

Dylai Llywodraeth Cymru gynnal neu werthuso gomisiynu pellach ar effaith y gyfraith bresennol ar dai a ph'un a yw'r cyfreithiau'n cael eu gorfodi'n effeithiol ac a yw hawliau pobl yn cael eu hawlio.

Ymateb: Derbyn mewn egwyddor

Cyhoeddwyd gwerthusiad ôl-weithredu o Ran 2 o Ddeddf Tai (Cymru) 2014 yn 2018. Mae'r ymchwil hon a gwaith dilynol y Grŵp Gweithredu ar Ddigartrefedd arbenigol wedi llywio ymrwymiad y Rhaglen Lywodraethu i ddiwygio cyfraith tai i ganolbwyntio ar atal ac ailgartrefu'n gyflym. Bydd Papur Gwyn sy'n nodi cynigion ar gyfer diwygio deddfwriaethol yn cael ei gyhoeddi yn ddiweddarach eleni.

Mae Llywodraeth Cymru hefyd wedi comisiynu gwerthusiad annibynnol o Ddeddf Rhentu Cartrefi (Cymru) 2016. Mae'r gwerthusiad yn parhau ar hyn o bryd ac mae disgwyl iddo gael ei gwblhau yn haf 2025.

Goblygiadau ariannol: Dim – mae cost y gwerthusiad parhaus eisoes yn y gyllideb.

Argymhelliad 5

Mae'r Pwyllgor yn argymhell:

Dylai Llywodraeth Cymru, drwy ei Phapurau Gwyrdd a Gwyn, gasglu safbwyntiau a rhoi ystyriaeth fanwl i sut y dylid diffinio tai digonol, yn enwedig mewn cyd-destun Cymreig. Dylai hyn gynnwys ystyried y diffiniad a ddarperir yn y Bil drafft a gynigir gan yr ymgyrch Cefnogi'r Bil.

Ymateb: Derbyn

Gan fod y Papur Gwyrdd yn alwad am dystiolaeth, mae'n rhoi cyfle i bawb roi eu barn ar sut y gellid diffinio tai digonol mewn cyd-destun Cymreig, a beth fyddai safon sylfaenol o ddigonolrwydd. Felly, bydd Llywodraeth Cymru yn ystyried y safbwyntiau a gasglwyd drwy'r broses ymgynghori, gan gynnwys barn grwpiau fel ymgyrch Cefnogi'r Bil, wrth ystyried a datblygu'r Papur Gwyn sydd ar ddod.

Goblygiadau ariannol: Dim

Argymhelliad 6

Mae'r Pwyllgor yn argymhell:

Dylai Llywodraeth Cymru nodi ei hasesiad o sut y bydd yr 20,000 o gartrefi fforddiadwy newydd y mae'n bwriadu eu creu yn cyfrannu at ddiwallu'r angen cyffredinol am dai yng Nghymru. Dylai hyn gynnwys asesiad o sut y bydd y mathau o gartrefi a ddarperir yn mynd i'r afael â meysydd angen penodol, megis eiddo un ystafell wely.

Ymateb: Derbyn mewn egwyddor

Mae tai cymdeithasol yn flaenoriaeth allweddol i'r Llywodraeth hon, a dyna pam rydym wedi nodi'r ymrwymiad heriol i ddarparu 20,000 o gartrefi ar gyfer rhent cymdeithasol yn ystod tymor y llywodraeth hon. Mae ein hamcangyfrifon canolog o anghenion tai ychwanegol yng Nghymru yn dangos, rhwng 2019/20 a 2023/24, bod angen 7,400 o gartrefi ychwanegol bob blwyddyn. Mae tua 52% (3,900) o'r angen amcangyfrifedig ar gyfer tai marchnad a thua 48% ar gyfer tai fforddiadwy (3,500). Mae ein hymrwymiad i ddarparu 20,000 o gartrefi cymdeithasol i'w rhentu yn mynd y tu hwnt i amcangyfrifon yr anghenion tai fforddiadwy hyn ac rydym wedi bod yn glir ein bod yn credu ei bod yn iawn ei fod yn gwneud hynny. Mae cael cartref cynnes,

fforddiadwy o ansawdd da yn hanfodol i'n lles. I gefnogi'r targed o 20,000 o gartrefi, rydym wedi dyrannu'r lefelau uchaf erioed o gyllid i'r Grant Tai Cymdeithasol, sef y mecanwaith cyllido allweddol ar gyfer darparu tai cymdeithasol. Mae awdurdodau lleol yn dyrannu ac yn blaenoriaethu Grant Tai Cymdeithasol i gynlluniau yn eu hardaloedd yn seiliedig ar eu hasesiad o anghenion tai.

O ran anghenion penodol mewn gwahanol ardaloedd yng Nghymru, awdurdodau lleol sy'n gyfrifol am bennu gofynion a blaenoriaethau tai lleol ar gyfer eu hardaloedd, ac am gynllunio darpariaeth er mwyn diwallu'r angen hwn orau. Mae anghenion tai yn amrywio ledled Cymru, mae gan awdurdodau lleol ddyletswydd statudol i gynnal adolygiad cyfnodol o anghenion tai, a gynhelir drwy Asegiadau o'r Farchnad Tai Lleol (LHMAs), ac mae'n briodol bod yr asegiad hwn yn parhau ar sail awdurdod lleol. Diweddarwyd y broses a'r canllawiau LHMA yn 2022 ac mae'n cynnwys asegiad o anghenion tai fforddiadwy yn ôl maint yr eiddo. Mae LHMA yn hysbysu Cynlluniau Datblygu Lleol a'r Prosbectws Grant Tai Cymdeithasol. Ers 2022, mae pob Awdurdod Lleol wedi paratoi "Prosbectws" sy'n rhoi crynodeb o'r angen am dai yn ei ardal ac yn nodi ei flaenoriaethau tai strategol. Mae'r Prosbectws yn esbonio'r math o ddarpariaeth, a maint yr eiddo, y mae angen i'r awdurdod ei ddarparu gyda Grant Tai Cymdeithasol Llywodraeth Cymru (SHG). Nod y Prosbectws yw galluogi'r math cywir o ddatblygiad tai fforddiadwy i gael ei ddarparu yn y mannau cywir.

Goblygiadau ariannol: Dim

Argymhelliad 7

Mae'r Pwyllgor yn argymhell:

Dylai Llywodraeth Cymru, fel mater o frys, weithio gyda rhanddeiliaid perthnasol i ddod o hyd i ateb ymarferol i'r oedi a achosir i ddatblygiadau tai oherwydd y targedau ar ffosffadau mewn afonydd.

Ymateb: Derbyn

Ar 20 Mawrth, cyhoeddodd y Prif Weinidog [Ddatganiad Ysgrifenedig](#) a'r [Cynllun gweithredu](#) i leddfu'r pwysau ar ddalgylchoedd afonydd Ardaloedd Cadwraeth Arbennig (ACA) i gefnogi'r gwaith o ddarparu tai fforddiadwy, sy'n nodi camau gweithredu clir, amserlenni a chyfrifoldebau i fynd i'r afael â'r mater amlochrog hwn. Yn ddiweddarach eleni bwriedir cynnal Uwchgynhadledd Llygredd Afonydd arall i sicrhau cynnydd wrth weithredu atebion cynaliadwy i wella ansawdd dŵr yn ein hafonydd a gweithredu y '*Cynllun Gweithredu i Leddfu'r Pwysau ar Dalgylchoedd Afon ACA i gefnogi'r gwaith o ddarparu Tai Fforddiadwy.*'

Goblygiadau ariannol: Bydd unrhyw oblygiadau ariannol yn cael eu hystyried a'u cynnwys fel rhan o ddatblygiad y Cynllun Gweithredu

Argymhelliad 8 Mae'r Pwyllgor yn argymhell:

Dylai Llywodraeth Cymru edrych a allai fod rôl i hwyluswyr tai mewn ardaloedd trefol er mwyn casglu gwybodaeth i ddeall anghenion tai'r cymunedau hynny'n well.

Ymateb: Derbyn

Mae hwyluswyr tai gwledig yn gwneud cyfraniad gwerthfawr at ddeall anghenion cymunedau gwledig, a rôl tai wrth gefnogi cynaliadwyedd tymor hwy aneddiadau gwledig llai, yn ogystal â darparu tai fforddiadwy yng nghyd-destun heriau penodol ardaloedd gwledig. Fel rhan o'u swyddogaeth tai strategol, disgwylir i awdurdodau lleol gynnal asesiadau priodol i sicrhau eu bod yn deall anghenion tai ardaloedd trefol drwy'r broses Asesu Marchnad Tai Lleol. Mae [Canol trefi: datganiad sefyllfa \[HTML\] | LLYW.CYMRU](#) hefyd yn nodi nifer o gamau gweithredu sy'n cael eu cymryd i adfywio canol trefi, gan gynnwys galluogi datblygiadau tai mewn lleoliadau priodol yng nghanol trefi a'r cyffiniau, gan ddilyn egwyddorion creu lleoedd.

Argymhelliad 9

Mae'r Pwyllgor yn argymhell:

Dylai Llywodraeth Cymru, drwy ei phrosesau ymgynghori Papur Gwyrdd a Gwyn, archwilio sut y gallai dull dau gam o gyflwyno'r hawl i dai digonol i gyfraith Cymru weithio'n ymarferol. Dylai Llywodraeth Cymru ystyried ymarferoldeb ymgorffori anuniongyrchol ac yna ymgorffori uniongyrchol, a Yr hawl i gael tai digonol 7 fyddai'n rhoi amser i systemau priodol gael eu rhoi ar waith wrth yrru'r broses yn ei blaen.

Ymateb: Derbyn mewn egwyddor

Mae ymgynghoriad y Papur Gwyrdd yn gofyn am dystiolaeth ar sicrhau llwybr i Ddigonolrwydd Tai a sut orau y gellir cyflawni hyn yng Nghymru. Bydd yr ymatebion i'r ymgynghoriad, yn ogystal ag adroddiad y Pwyllgor a gwahanol ddulliau o ymgorffori yn cael eu hystyried ac yn llywio datblygiad y Papur Gwyn sydd ar ddod.

Goblygiadau ariannol: Dim

Argymhelliad 10

Mae'r Pwyllgor yn argymhell:

Dylai Llywodraeth Cymru, wrth ddadansoddi'r ymatebion a gaiff i'r Ymgynghoriad Papur Gwyrdd, roi ystyriaeth bellach i'r rhinweddau o gyflwyno arolwg tai blynyddol.

Ymateb: Derbyn

Ar hyn o bryd mae Llywodraeth Cymru yn datblygu achos busnes ar gyfer arolwg blynyddol posibl ar dai a chyflwr tai. Rhagwelir y bydd yr achos busnes ar gael erbyn diwedd y flwyddyn.

Goblygiadau ariannol: Bydd unrhyw oblygiadau ariannol posibl yn cael eu cynnwys fel rhan o ddatblygiad yr achos busnes.